

"Millî egemenlik temeline dayanan ve özellikle cumhuriyet yönetimine sahip bulunan ülkelerde siyasal partilerin varlığı doğaldır. Türkiye Cumhuriyeti'nde de, bir diğerini denetleyici partilerin kurulacağına şüphe yoktur."
ATATÜRK

ÇOK PARTİLİ DEMOKRATİK HAYAT

Çok Partili Hayata Geçiş Denemeleri

- * Ulusal egemenliği güçlendirmek
- * Demokrasiyi geliştirmek
- * Farklı fikirlerin mecliste temsil edilmesini sağlamak için çok partili sisteme geçilmesi amaçlanmıştır.

a. Cumhuriyet Halk Fırkası (Partisi) (9 Eylül 1923)

Yeni Türk Devleti'nin ilk siyasi partisidir.

Parti, bir bakıma ilk TBMM'de Mustafa Kemal Paşa tarafından kurulan Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun devamıdır.

CHP'nin kurulmasıyla çok partili hayata geçme programının ilk adımı atılmıştır.

CHP, ekonomide devletçilik ilkesini benimsemiştir.

Bu partinin programı Mustafa Kemal Paşa'nın yapmayı planladığı yenilikleri kapsamaktadır.

b. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (17 Kasım 1924)

Cumhuriyet döneminin ilk muhalefet partisidir. Bu parti inkılapların yapılması sırasında Mustafa Kemal Paşa ile görüş ayrılığına düşen, onun yakın arkadaşları olan Kâzım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Refet Be-
le, Adnan Adıvar tarafından kurulmuştur.

Atatürk, Rauf Orbay ve Ali Fuat Cebesoy ile birlikteyken

Mustafa Kemal Paşa, çok partili hayata geçmek ve demokrasiyi tam anlamı ile gerçekleştirmek istediğinden, bu partinin kurulmasını olumlu karşıladı.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, ekonomide liberalizm ilkesini benimsemiştir.

Bu parti, doğu illerinde Şeyh Sait Ayaklanması'nın çıkmasında etkili olduğu gerekçesiyle 3 Haziran 1925' te kapatılmıştır.

c. Serbest Cumhuriyet Fırkası (12 Ağustos 1930)

Parti, Mustafa Kemal'in isteği ile Fethi Okyar tarafından kuruldu. Ekonomik kalkınmada muhalefet partisinin yapıcı eleştirilerinden faydalanmak düşüncesi bu partinin kurulmasında etkili olmuştur. Aynı zamanda çok partili hayata da geçilerek demokrasi tam anlamı ile kurulabilirdi. Ancak bu parti laiklik ve cumhuriyet karşıtlarının merkezi olmaya başlayınca, kurucuları tarafından kapatıldı (17 Aralık 1930). Çok partili sisteme geçme konusundaki bu deneme de istenilen sonucu vermedi.

Atatürk ve Fethi Okyar eşleri ile birlikte

Efendiler, “Terakkiperver” ve “Cumhuriyet” kelimelerini kullanarak, bize ve milletin aydınlarına karşı din bayrağını gizlemeye çalışanların, memlekette genel bir gericilik ve ayaklanmaya yol açmak için içeride ve dışarıda türlü düzen ve kışkırtmalarla uğraşanların varlığından habersiz oldukları düşünülebilir mi? Hükümetin ve benim tertemiz düşüncelerle yaptığımız bu uyarmalardan sonra olsun, gerçeği kavrayıp ona uymaları beklenirdi. Onlar tam tersine, bu defa da “dinî düşünce ve inançlara saygılıyız” sloganını büsbütün zıt bir anlamda yorumlamaya kalkıştılar. Sözde, bu sloganla, her dinin ve her dinden olanların düşünce ve inançlarına saygılı olduklarını belirtmek... geniş ölçüde hürriyetçi olduklarını anlatmak istiyorlarmış... Efendiler, böyle bir tutuma dürüst ve samimi-

dir denemez! Politika dünyasında birçok oyunlar görülür. Fakat, kutsal bir ÷lk÷n÷n kendini ortaya koyduğu Cumhuriyet rejimine, çağdaş yenileşmeye karşı, cahillik, bağnazlık ve her türlü düşmanlık ayağa kalktığı zaman, özellikle yenilikçi ve cumhuriyetçi olanların yeri, gerçekten yenilikçi ve cumhuriyetçi olanların yanıdır. Yoksa gericilerin ümit ve faaliyet kaynağı olan saf değil... Ne oldu Efendiler? Hükümet ve Meclis olağanüstü tedbirler almayı gerekli gördü. Takrir-i Sükûn Kanunu'nu çıkardı. İstiklâl Mahkemeleri'ni kurdu. Ordunun savaşıa hazır sekiz dokuz tümenini, uzun zaman isyanı bastırmak üzere görevlendirdi. "Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası" denilen zararlı siyasî kuruluşu kapattı.

Nutuk

Mecliste bir muhalefet yok ki memleketin durumunu anlayayım. Sen bu görevi yapacaksın.

Mustafa Kemal
Atatürk

Ali Fethi
Okyar

Bu isteğinizi en kısa zamanda yerine getirmeye çalışacağım.

Bu sözlerine göre Mustafa Kemal Atatürk, Ali Fethi Okyar'dan aşağıdakilerden hangisini yapmasını beklemektedir?

- A) Saltanat yönetimini devam ettirmesini
- B) Laik yönetime geçmesini
- C) Yeni bir parti kurmasını
- D) TBMM başkanı olmasını

Serbest Cumhuriyet Fırkası, yeni Türk Devleti'nin ikinci muhalefet partisi olarak bizzat Mustafa Kemal'in isteği ile kurulmuştu. Partiyi kurma görevi Ali Fethi Bey'e (Okyar) verilirken görevlendirdiği kişiler arasında yakın arkadaşları ve kız kardeşi de bulunmaktaydı.

Aşağıdakilerden hangisi Mustafa Kemal Atatürk'ün Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasına öncülük etmesinin nedenidir?

- A) Demokratik rejimin ülkede yerleşmesini sağlamak istemesi
- B) Siyasi alanda itibarını arttırmaya çalışmak istemesi
- C) Yakınlarının çıkarlarını gözetmek istemesi
- D) Partinin çalışmalarına yön vermek istemesi

Aşağıdakilerden hangisi halifeliğin kaldırılmasının siyasi nedenlerinden değildir?

- A) TBMM'deki bazı üyelerin halifeyi meclisin üzerinde görmeleri
- B) Halifenin eski rejim yanlılarının sığınacağı bir yer haline gelmesi
- C) Ülkede din ve devlet başkanlığı şeklinde iki başlılığın ortaya çıkması
- D) Modernleşme yolundaki çalışmalara hız verilmek istenmesi